MAJ 2001

Aktstycket

Medlemsblad från ArkivCentrum Örebro län

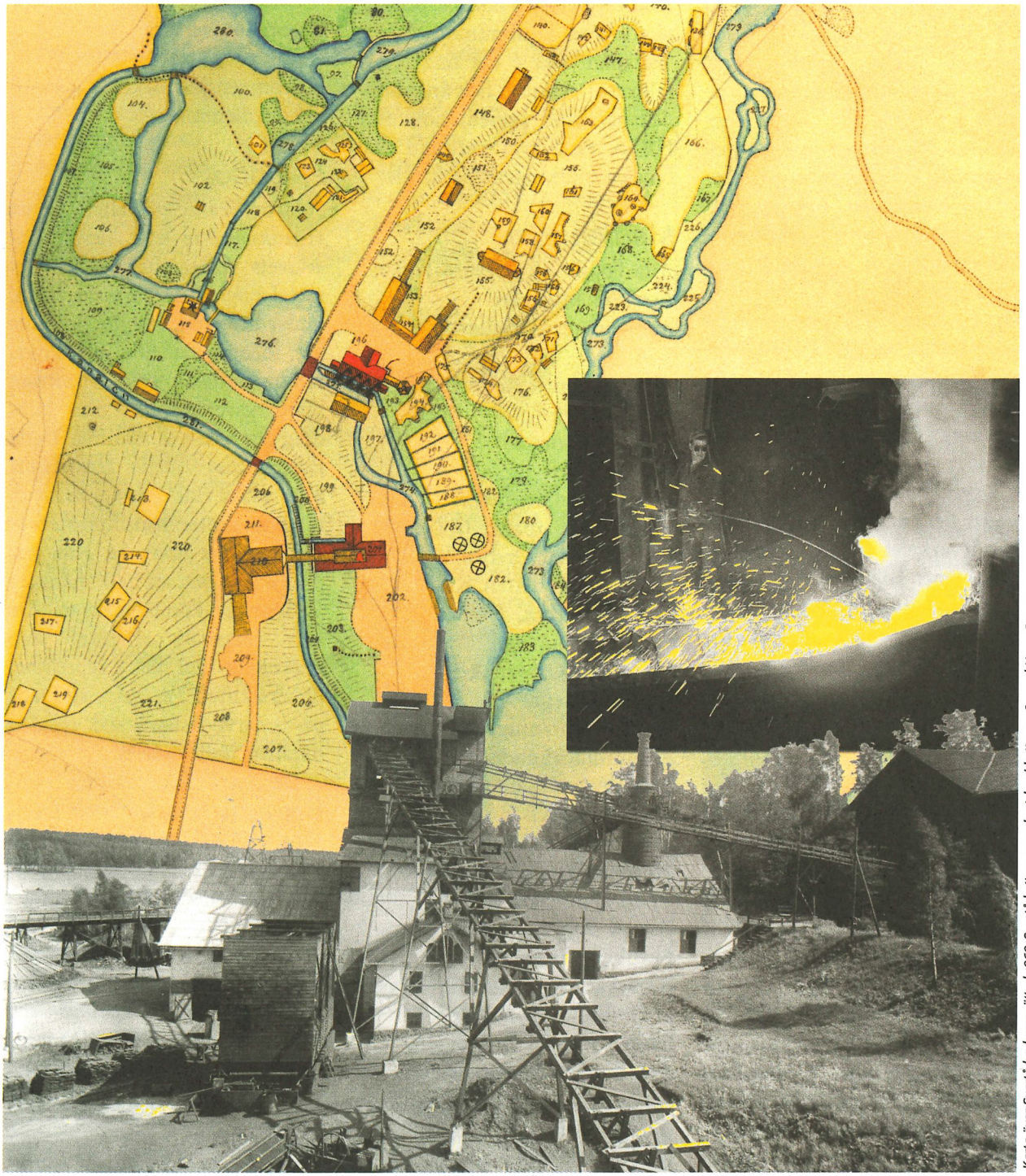

Karta över Svartå bruk upprättad 1868, Svartå hytta 1944 och utslag i hyttan 1965 med Harry Persson.

Verksamhetsberättelse 2000 för Örebro läns företagsarkiv

Örebro läns företagsarkiv är en ideell organisation som är verksam på ArkivCentrum Örebro län. Företag, organisationer och offentliga institutioner är medlemmar. Arkivet dokumenterar näringslivets och företagens historia i Örebro län. Detta sker framför allt genom inventering, insamling och förvaring av företagens handlingar. Arkivet hjälper också företagen i dokumenthanteringsfrågor. Arkivet har ett brett arbetsfält som också omfattar forskning och publiceringsverksamhet. Arkivet bildades som länsförening 1985. Det hade dessförinnan ett förflutet som förening i Örebro kommun, startad 1977 av *Arne Gorpe*.

Utvecklingen har varit positiv under flera år och i oktober 1998 kunde arkivet tillsammans med sin partner Folkrörelsernas arkiv i Örebro län inviga den nya länskulturinstitutionen ArkivCentrum Örebro län. På denna institution utgör de bägge arkivföreningarna tillsammans en kraftkälla för utbildning, folkbildning och forskning på det lokalhistoriska området. Verksamhetsåret 2000 har varit framgångsrikt. Ett stort antal arkivleveranser har strömmat in, aktiviteten har varit hög och ekonomin god.

Verksamhetsberättelse

Styrelsen avger härmed verksamhetsberättelse för föreningens sextonde verksamhetsår. Styrelsen har haft fyra sammanträden. Årsmötet ägde rum den 31 maj i Nora med Nora kommun och Nora Järnvägsmuseum och veteranjärnväg som värdar. *Marie-Louise Forsberg-Fransson* presenterade Nora kommun och *Conny Tiderman* visade det fina NBJ-arkivet. Dessutom fick årsmötesdeltagarna en presentation utav NBJ:s värdefulla verkstad och bjöds avslutningsvis på lunch.

Medlemmar

Arla Foods AB, Örebro Mejeri
AssiDomän, Frövi
AssiDomän, Hasselfors Bruks AB
AB Carlsson & Åqvist
Berifors AB
Birka Support AB
Bra Data AB
Dyno Nobel Sweden AB, Nora
FöreningsSparbanken, Örebro
Företagarna i Örebro
Haldex Garphyttan AB
Handelsbanken, Örebro
Handelskammaren Mälardalen
Hasselfors Garden AB
Johnson Metall AB
Järnverksföreningen
Kommunförbundet Örebro län
Landshypotek, Örebro län
Laxå Bruks AB
Munksjö Aspa Bruk AB
Nordbanken, Örebro
PLM Limmared AB
Pripps Bryggerier, AB
Skyllbergs Bruks AB
Svenska Arbetsgivareföreningen, Örebro regionkontor
Svensk Handel Örebro län
Svenska Verkstadsindustrier, Örebro samarbetsgrupp
Torvfabrikernas Centralförening
Zinkgruvan Mining AB
Örebro läns ingenjörsklubb
Örebro Promotion
Örebro stads fabriks- och hantverksförening
Örebro universitet

Föreningen har också 7 personliga medlemmar

Personal

Folkrörelsearkivets chef *Göran Henrikson*, har varit ansvarig för arkivets verksamhet. *Carl Magnus Lindgren* har arbetat heltid under hela året. *Yvonne Bergman* har, förutom att hon är arkivets kassör, arbetat med visningar, uppdragsverksamhet och föredrag för arkivets räkning. Detta gäller också *Håkan Henriksson*, som också för Företagsarkivets räkning sköter kanslitjänsten åt *Näringslivets Arkivråd*. Han har under fyra och en halv månader avlönats av Företagsarkivet. *Anders Hagström* arbetade som praktikant från den 1 september till årsskiftet. *Per Roth* arbetade på timarvodesbasis vid spridda tillfällen under våren.

Den nya lokalmässiga samordningen, som nu med framgång prövats i tre år, innebär att de bägge arkivföreningarnas personal gemensamt sköter flera arbetsuppgifter. Det gäller all receptions-, informations- och forskarservice, men också sådant som leveransmottagning och accessionsföring. Det är den mindre partnern, Företagsarkivet, som främst tjänar på detta.

Arkivets styrelse

Arbetsutskott

Ordförande	Sölve Persson, enskild ledamot
Vice ordförande	Thorsten Axelson, enskild ledamot
Sekreterare	Göran Henrikson, arkivchef, adjungerad
Ledamot	Sten-Ove Pettersson, Hasselfors Garden AB

Övriga

Bo Eckegård	Örebro stads fabriks- och hantverksförening
Egon Harfeldt	FöreningsSparbanken, Örebro
Bengt Mattisson	Örebro kommun
Anders Thorstensson	SAF-distriktet
Gudrun Karlsson	Handelskammaren Mälardalen
Anita Kutzner	Örebro läns landsting
Monica Broström	Kommunförbundet Örebro län

Ersättare

Lise-Lott Alm	Svensk Handel Örebro län
Nils Bengtsson	SAF-distriktet
Sivert Gustafsson	Saab Bofors Support AB
Lennart Hedberg	Örebro universitet
Hans-Göran Högkvist	Kommunförbundet Örebro län
Lars Johansson	Örebro stads fabriks- och hantverksförening
Ted Lindblad	Svenska Verkstadsindustrier, Örebro samarbetsgrupp
Pia Olsson	Örebro läns landsting
Conny Tiderman	Örebro kommun
Sven-Göran Wennerholm	AssiDomän, Frövi

Yvonne Bergman har varit föreningens kassör.

Revisorer

Ordinarie

Gösta Ekelin	Örebro kommun
Thomas Esbjörnsson	Örebro läns landsting

Ersättare

Kerstin Nilsson	Örebro läns landsting
Karin Sundelius	Örebro kommun

www.arkivcentrum.t.se

Ekonomi

Arkivets ekonomi har under året varit god. Arkivets verksamhet är möjlig att driva genom stöd till lokal- och driftskostnader från framför allt Örebro läns landsting, Riksarkivet, Örebro kommun och Länsarbetsnämnden.

Ett viktigt inslag i ekonomin utgör medlems- och hyllavgifter liksom betydelsefulla intäkter genom olika uppdrag. Under 2000 utgjorde den egengenererade andelen av omsättningen 34,5 %. Årets resultat var 6 598 kr.

För detaljer hänvisas till bokslutet på s 6–7.

Leveranser och ordnings- och förteckningsarbeten

Under året mottogs 57 leveranser innehållande 55 olika arkivbildare. Av dessa kan ett stort antal arkiv från handels- och köpmannaverksamhet i Örebro och länet noteras liksom kompletterande leveranser till Gullspångs Kraft AB och AB Garphytte Bruk. Av stort intresse är gåvan från docent *Lennart Åqvist* som innehåller handlingar från Skofabriks AB Oscaria samt handlingar från *Ernst* och *Gösta Åqvist.* Pontus Bergmans Ved- & Virkesaffär från Nora är en leverans av mindre vanligt slag.

Carl Magnus Lindgren har under året fortsatt förtecknandet av det omfångsrika och historiskt intressanta *Örebro läns Hypoteksförening* (numera *Landshypotek Örebro län*). Arkivets äldsta handlingar är från 1705, således långt innan hypoteksföreningens bildande år 1849. Materialet är ganska komplett, vilket gör det värdefullt för bank-, social-, lantbruks- eller lokalhistorisk

forskning. Butiksarkiven från nedläggningen av *Sten Pantzar AB* har också ordnats färdigt under året. Dessa arkiv ordnades av *Per Roth*. Ordningsarbetet med det egna beståndet har inte varit lika omfattande som året innan. Däremot har ordningsarbeten utförts åt Posten AB och Hallsbergs kommun varför insatsen i stort varit av samma volym som tidigare.

Det totala beståndet uppgår till 2700 hyllmeter.

Uppdrag

Under året tecknades ett avtal med Posten AB om kvalitetsgranskning av förteckningsarbeten på arkiv som överlämnats till Dokumenthuset i Kvarntorp. *Carl Magnus Lindgren* utförde det arbetet. *Yvonne Bergman* gjorde under året en utredning om Laxå kommuns arkivfrågor och gav viss arkivutbildning åt kommunens personal. Bergman utförde också ett förteckningsarbete åt Hallsbergs kommun.

Databaser

Arkivets olika databaser har efterhand integrerats med Folkrörelsearkivets databaser och finns nu samlade i ArkivCentrums stora databas. I denna ingår således Företagsarkivets beståndsregister som vid årsskiftet innefattade 707 poster. Beståndsregistret uppdateras kontinuerligt i samband med leveranser och uppställning av nyförtecknade arkiv.

Arbetet med databasen *Företagsregistret* har fortsatts under hela året och den innehåller för närvarande något över 25250 poster. Ändå återstår mycket att registrera av företagen i vårt län. Framför allt i länets städer, inte

Arkivleveranser under 2000

Acc.nr	Datum	Arkivbildare
1/00	000128	Berifors AB
2/00	000131	Örebro läns Köpmannaförbund
3/00	000131	Föreningen Örebro Köpmän
4/00	000131	Stiftelsen Köpmännens Hus
5/00	000131	Företagareföreningen Köpcentrum
6/00	000131	Enskilda Handelns Samarbetsnämnd i Örebro län
7/00	000131	Örebro läns Livsmedelshandlareförbund
8/00	000131	Örebro läns Slakteri- & Charkuteriidkareförening
9/00	000131	Sveriges Livsmedelshandlareförbund Mellan-Regionen
10/00	000131	Örebro Livsmedelshandlareförening
11/00	000131	Örebro Slakteri- & Charkuteriidkareförening
12/00	000131	Örebro läns Frukt- & Konfektyrhandlareförening
13/00	000131	Mellansveriges Färghandlare Förening
14/00	000131	Värmlands och Dals Färghandlares Förening
15/00	000131	Örebro läns Skohandlareförening
16/00	000131	Örebro läns Textilhandlareförening
17/00	000131	Örebro läns Textilhandlareförenings Nyetabl.nämnd
18/00	000131	Örebro Textilhandlareförening
19/00	000131	Örebro läns Radiohandlareförening
20/00	000131	Enskilda Handelns Ungdomsförening i Örebro
21/00	000131	Karlskoga Köpmannaförening
22/00	000131	Kopparberg-Ljusnarsbergs Köpmannaförening
23/00	000131	Mullhyttans Köpmannaförening
24/00	000131	Nora Köpmannaförening
25/00	000131	Västra Närkes Köpmannaförening
26/00	000131	P A Anderson
27/00	000131	AB Köpmannaservice i Örebro län
28/00	000203	Bra Data AB
29/00	000330	Örebro läns Skohandlareförening
30/00	000330	Örebro Skohandlareförening
31/00	000406	Skofabriks AB Oscaria
32/00	000518	Örebro läns Ingenjörsklubb
33/00	000726	Cristina Ågrens matsedelssamling
34/00	000726	Skofabriks AB Kronan
35/00	000726	Automobilfirman E V Norman
36/00	000726	AB Lindberg Strå- & Filthattfabrik
37/00	000726	Kerstin Forsbergs Fotosamling
38/00	000727	Gullspångs Kraft AB (m fl)
39/00	000821	Pontus Bergmans Ved- & Virkesaffär
40/00	000821	Arkitekt Edvard Eriksson
41/00	000727	AB Örebro Kraftförmedling
42/00	000727	AB Vänernkraft
43/00	000727	AB Speciallegeringar
44/00	000727	Hova Elektriska AB
45/00	000727	Gullspångs Elektrokemiska AB
46/00	000727	Lyrestads Kraft AB
47/00	000727	Kraft AB Nykvarn-Tidan
48/00	000727	AB Anflo Betongindustri
49/00	000727	Karåsen Kraft AB
50/00	000727	Örebro Elektriska AB
51/00	000727	AB Ljusnans Samkörning
52/00	001005	Föreningen Örebro Köpmän
53/00	001005	Örebro Elektriska AB
54/00	001012	Berifors AB
55/00	001016	AB Garphytte Bruk
56/00	001030	Sveriges Riksbank, lokalkontoret i Örebro
57/00	001101	AB Skofabriken Victoria

Tillväxten under 2000 har genom ovanstående leveranser varit 142 hyllmeter.

Ordnade och förtecknade arkiv under 2000

Arkivbildare	Årsomfattning	Volymer
1. *Örebro läns Hypoteksförening* (pågående arbete)	(1705–1985)	830
2. *Sten Pantzar AB*	1967–1999	80
3. *Firma Byxan*	1963–1985	12
4. *Bröderna Pantzar AB*	1974–1976	2

minst Örebro med många handlanden och hantverkare kommer att innebära mycket arbete. Insamlingen av uppgifter om Örebro stads industrier är dock i stort sett klar. Städernas näringsliv började inventeras närmare under året.

Uppgifterna i basen, som alla är sökbara, omfattar namn, verksamhetsområde och verksamhetstid, ägare, eventuella förändringar i verksamhets- och ägoförhållanden, eventuella moderbolag samt ort, församling och kommun. I databasen ingår aktiebolag, handelsbolag, enskilda firmor och ekonomiska föreningar. Också andra verksamheter som tex gruv-, jordbruks- och fiskeriverksamhet har medtagits även om den inte bedrivits i företagsform.

Internet/hemsida

Idag utgör Internet ett viktigt kommunikationsmedel för allt fler. Att finnas på Nätet är absolut nödvändigt för en verksamhet som vill synas och som vill vara nåbar dygnet runt. Att satsa på en aktuell och attraktiv hemsida med informationsbredd och informationsdjup har hög angelägenhetsgrad för arkivet.

Arkivet har funnits på Nätet sedan 1997. Den för de bägge arkivföreningarna gemensamma domänadressen är www.arkivcentrum.t.se *Bo Fransson* är ArkivCentrums webbmaster. Han har utformat hemsidan och fyller den kontinuerligt med ett informativt innehåll. På hemsidan finns uppgifter om öppettider, arkivbestånd, nyheter och mycket annat. Här kan man också göra inköp från det sortiment av litteratur, vykort m m som finns på ArkivCentrum. Hemsidan har ett flertal länkningar till andra hemsidor. Hemsidan har under 2000 haft 13 200 besök. Besök på sidan har gjorts från hela världen.

Karlskoga på Nätet

Det under 1999 påbörjade samverkansprojektet för att höja IT-kompetensen hos arkiv- och museipersonal i Örebro län fortsatte och avslutades under första halvåret 2000. Projektet som leddes från ArkivCentrum stöttades av Kunskaps- och Kompetensstiftelsen och var ett s k ABM-projekt (A för arkiv, B för bibliotek och M för museum). En ledningsgrupp med representanter från Länsbiblioteket, Karlskoga bibliotek, Länsmuseet, Stadsarkivet i Örebro och ArkivCentrum ansvarade för projektets genomförande.

Under 1999 hölls ett antal kurser i Internetsökning och e-posthantering. Vidare hölls i projektets andra steg hösten 1999 vintern 2000 ett stort antal kurser i fördjupat hemsidesbyggande för en mindre grupp deltagare från några av länets ABM-institutioner. Samtliga kurser i steg 1 och 2 var kostnadsfria för deltagarna. Parallellt och i samklang med dessa kurser satsade projektet i steg tre på att presentera och göra ABM-institutionernas material åtkomliga på Nätet. Den del av länet som valdes ut för detta pilotprojekt var Karlskoga. En »karlskogagrupp« inom projektet som satt igång under hösten 1999 arbetade intensivt under våren 2000 med att lägga ut kulturhistorisk information om Karlskoga på Nätet.

I stället för att Karlskogas bibliotek och arkiv, Länsmuseet och Företags- och Folkrörelsearkiven presenterar sina bestånd, bibliografier etc i var sitt digitalt rum, skapades här en gemensam »fjärde dimension«, där informationen från de olika kulturarvssektorerna samtidigt är tillgängliga. Det var första gången i vårt län som arkiv, bibliotek och museer samarbetade på detta vis och det hade ett stort värde att de olika professionerna lärde känna varandras mediestruktur, arbetssätt och »kultur«.

Under våren hölls två ABM-dagar, den 19 och den 26 maj, för all arkiv-, biblioteks- och museipersonal i länet varvid arkiven i Örebro, Stadsbiblioteket i Örebro och Örebro läns museum presenterade sig och sina verksamheter för kollegerna. I samband med detta bjöds deltagarna på lunch. 61 personer deltog i

Balansräkning för Örebro läns företagsarkiv den 1 januari–31 december 2000

	1999-12-31	2000-12-31
Tillgångar		
Kassa	500,00	500,00
Organisationskonto	172 222,35	173 089,30
Inventarier	1,00	1,00
Diverse fordringar	182 170,00	169 359,00
Avräkningskonto Folkrörelsearkivet	-73 242,00	-17 238,00
Summa	*281 651,35*	*325 711,30*
Skulder		
Fakturaskulder	20 293,50	6 298,00
Reserverade sociala avgifter	7 402,00	6 151,00
Skatter anställda	8 187,00	6 539,00
Reservering Bergslagsprojektet	45 644,00	-
Reservering Gårdsprojektet	63 974,00	63 974,00
Reservering Företagsinventering	50 000,00	50 000,00
Reservering Personal & inventarier	-	100 000,00
Summa	*195 500,50*	*232 962,00*
Eget kapital		
Balanserat resultat	77 281,82	86 150,85
Årets resultat	8 869,03	6 598,45
Summa	*86 150,85*	*92 749,30*
Summa skulder och eget kapital	*281 651,35*	*325 711,30*

dessa ABM-dagar.

I juni gick projektet »i mål« och på en presskonferens i Karlskoga den 21 juni kunde hemsidan högtidligen överlämnas till representanter för Karlskoga kommun samtidigt som en rapport om projektet sändes till KK-stiftelsen.

Karlskoga bibliotek kommer att fortsätta att arbeta med sidan som har adressen www.arkivcentrum.t.se/karlskoga/kultur&historia/kultur.htm

För projektet i sin helhet ansvarade *Göran Henrikson*. *Bo Fransson* var projektets webbmaster. *Håkan Henriksson* medarbetade också i projektet.

Den 6 december gjorde en representant för KK-stiftelsen, Björn Lindh ett utvärderingsbesök på ArkivCentrum och träffade då delar av ledningsgruppen.

NLA

Näringslivets Arkivråd (NLA) är en rikssammanslutning för företag och företagsarkiv vars syfte är att främja en rationell dokumenthantering och arkivering i företag, organisationer och institutioner. Från och med årsskiftet 1998 /99 överfördes organisationens kansli från Stockholms företagsminnen till Örebro läns företagsarkiv. Ett tvåårigt avtal upprättades i samband med detta mellan de två organisationerna. *Håkan Henriksson* ansvarar för kansliets skötsel som bland annat inkluderar medlems- och kursservice samt bokföring.

I maj utgavs boken *Dokumenthantering i företag och organisationer – en kvalitetsfråga* av NLA och Folkrörelsernas arkivförbund i samarbete. Bokprojektet har letts av *Göran Henrikson* för NLA:s räkning och *Yvonne Bergman* har ingått i den gemensamma bokgruppen för Folkrörelsernas arkivförbunds räkning. Boken som förlades i Örebro med *Håkan Henriksson* som ansvarig för grafisk formgivning och sättning är ett gott exempel på ett konkret och framåtsyftande samarbete mellan de två stora arkivorganisationerna på det enskilda området.

NBJ

Under 2000 har NBJ-arkivet fortsatt att fylla sin roll som informationscentrum kring museijärnvägen i Nora. *Gun Eriksson* har skött det dagliga arbetet och haft öppet alla arbetsdagar kl 13–16. Arkivet är också öppet kvällstid första torsdagen i varje månad. *Conny Tiderman* ansvarar för arbetsledning och finns också på plats minst en gång per månad.

Under året har c:a 15 mindre leveranser influtit till arkivet.

Resultaträkning för Örebro läns företagsarkiv den 1 januari–31 december 2000

	1999-12-31	2000-12-31
Intäkter		
Landstingsbidrag	200 000,00	200 000,00
Kommunbidrag	115 000,00	115 000,00
Statsbidrag	125 000,00	140 000,00
Lönebidrag AMV	173 772,00	174 467,00
Medlemsavgifter	15 100,00	16 150,00
Förvaringsavgifter	101 820,00	109 410,00
Uppdragsintäkter	127 319,00	180 105,00
Övriga bidrag	125 000,00	-
Övriga intäkter	139 261,50	26 390,00
Ränteintäkter	1 871,54	3 388,95
Summa	*1 124 144,04*	*964 910,95*
Kostnader		
Personalkostnader	362 899,80	342 132,00
Lokalkostnader	360 173,50	352 985,50
Kontorsmateriel	4 661,50	5 178,50
Arkiveringsmateriel	16 229,00	1 550,00
Administrativa kostnader	50 095,00	45 866,00
Resor/transporter	5 266,50	8 923,50
Telefon/porton	13 559,10	11 111,50
Böcker/tidskrifter	4 616,11	6 152,50
Representation/PR	57 888,00	33 908,50
Kurser/konferenser	4 172,00	16 108,00
Övriga personalkostnader	4 528,50	5 926,00
Inventarier/avskrivningar	227 230,50	26 297,00
Övriga kostnader	3 995,50	2 173,50
Reserveringar för personal/ inventarier	-	100 000,00
Årets resultat	8 869,03	6 598,45
Summa	*1 124 184,04*	*964 910,95*

Det har huvudsakligen rört sig om järnvägslitteratur och fotografier. C:a 300 personer har besökt arkivet. Dessutom har ett flertal grupper tittat in i arkivet på de ordinarie guideturerna på anläggningen. Till Nora stations 100-årsjubileum producerades en skärmutställning som placerades i stationshusets väntsal. Idag finns utställningen utanför arkivdepån. Förhoppningar finns att kunna utvidga arkivets lokaler med ett nytt kontorsutrymme och därigenom få större ytor för en fast utställningslokal. I anslutning till utställningsytan kommer ett forskarutrymme att iordningställas. En ny kopieringsmaskin införskaffades under året.

Bok om Bergslagen

Lagom till Bokmässan *Bokmalen* den 10–12 november kunde arkivet publicera sin första bok. *Bergslag – Kartläggning av källorna till samt studier i bergshanteringens historia i Örebro län* är namnet på den drygt 200-sidiga boken. Den trycktes i 200 exemplar och dessa har haft en mycket god åtgång. Boken är ett resultat av många års kartläggningsarbete av källorna till bergshanteringens historia i Örebro län. Detta arbete påbörjades av *Mats Essemyr* och har fullföljts av *Carl Magnus Lindgren.* Boken består dels av en innehållsrik inventeringsrapport, dels också av för boken specialskrivna studier i ämnet bergshanteringens historia. Medverkar gör *Mats Essemyr, Anders Florén, J W Johansson, Bo Risberg* och *Allan Wetterholm.* Bokprojektet har förts i hamn genom ett engagerat arbete av *Carl Magnus Lindgren* och *Håkan Henriksson.*

En välbesökt presskonferens om boken hölls den 1 december i Svartå.

Besökare, forsknings- och bildningsverksamhet

I ArkivCentrums forskarsals besöksliggare har under 2000 noterats 598 forskarbesök (1999 – 680 st), vilket är en minskning med 12% mot föregående år. Liggaren förs gemensamt för de bägge samverkande arkiven.

Ett stort antal gruppbesök har också avlagts på ArkivCentrum under året. 79 grupper (1999 – 75

st) omfattande 1517 personer (1999 – 1256 st) personer besökte arkivet. Tillsammans med besökarna på Arkivens Dag, 200 personer, (1999 – 185 st), och 8 enskilda besök blir antalet 1725 st (1999 – 1441 st). Sammantaget blir antalet besök under 2000 2323 (1999 – 2121 st).

Arkivens omfattande källmaterial används fortlöpande av olika slags forskare, både fritidsforskare, studenter och akademiska forskare. 1644 volymer (1999 – 1499) har tagits fram till forskarna – 939 st (1999 – 1024) från folkrörelsearkivets och 705 (1999 – 475) från företagsarkivets magasin. Siffrorna för företagsarkivets del innebär en ökning från föregående år med 230 volymer eller 48%.

I följande uppsatser och skrifter publicerade 2000 har material från arkivet kommit till användning:

Bäck, Lennart, *Vassförädling i Hidingsta.* Almby-Norrbyås hembygdsförening 2000.

Carlsson, Gunilla, *Tre herrgårdar – en jämförelse mellan Svartå, Ölsboda och Krontorp.* C-uppsats i Konstvetenskap. Karlstads universitet. HT 2000.

Claesson, Erik, *Tändstickskungen Segelberg.* Fördjupning i lokalhistoria, Rudbecksskolan, Örebro. 2000.

Fredriksson, Christian, *Varuhuset Härold Aktiebolags utveckling under trettiotalets kristider.* B-uppsats i Historia, Örebro universitet. HT 2000.

Jeppson, Andreas, *1846 års fabriks- och hantverksordning. En undersökning av hantverksföreningarnas reaktioner på de nya förutsättningarna i Örebro och Västerås.* C-uppsats i Historia, Örebro universitet. VT 2000.

Lindahl-Rosenlind, Anita, *Torparkvinnorna vid Laxå bruk. En undersökning om torparkvinnornas liv och arbetssituation under perioden 1900–1918.* B-uppsats i Historia, Örebro universitet. VT 2000.

Runhede, Hanna, *John Lundmark – en helt egen historia.* Fördjupning i lokalhistoria, Rudbecksskolan. VT 2000.

Revisionsberättelse

Undertecknade har granskat Örebro läns företagsarkivs räkenskaper och förvaltning för år 2000. Vi har tagit del av föreningens räkenskaper, protokoll och övriga handlingar som lämnar upplysningar om föreningens ekonomi och förvaltning samt vidtagit de granskningsåtgärder som ansetts som erforderliga.

Då det vid revisionen inte framkommit någon anledning till anmärkningar tillstyrker vi

att balansräkningen fastställes
att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2000 års förvaltning.

Örebro den 25 april 2001

För Örebro läns landsting — För Örebro kommun

Thomas Esbjörnsson — *Gösta Ekelin*
Thomas Esbjörnsson — Gösta Ekelin

Liksom tidigare år har universitetets elever i historia och ekonomisk historia haft lektioner på arkivet, då ArkivCentrums material och uppslag till uppsatsämnen diskuterats. Också under 2000 har Komvux elever i Örebro varit flitiga besökare.

Utöver studenter och skolelever har en rad andra grupper besökt arkivet såsom t ex Örebro stads- och hantverksförening, Fraq (nätverk för kvinnliga företagare), Morgonbadarklubben Delfinen och PRO-Handels. Arkivet har också haft studiebesök av arkivkolleger från hela landet. Västmanlands arkivförenings styrelse, personalen på stadsarkivet i Karlstad, styrelse och personal från Älvsborgs läns folkrörelsearkiv besökte ArkivCentrum under året. Riksdagens kulturutskotts ordförande *Inger Davidsson* besökte ArkivCentrum den 7 april och *riksarkivarie Erik Norberg* besökte arkivet den 18 maj.

Den 6 september besökte styrelsen för Näringslivsarkivens Stödfond ArkivCentrum och informerades om företagsarkivets verksamhet.

Tre föreningar, Riseberga Rediviva, Lokalhistoriska sällskapet i Örebro län samt Örebro stads- och länsbiblioteks vänförening har haft sina årsmöten på ArkivCentrum.

De visningar och presentationer som genomförs i samband med studiebesök och möten utgör ett mycket viktigt medel för att förankra arkivet och möda läggs ner på att göra presentationerna trevliga och informativa. Visningarna har genomförts av *Håkan Henriksson, Yvonne Bergman* och *Göran Henrikson.*

Under året har *Yvonne Berg-*

man, Göran Henrikson och *Håkan Henriksson* medverkat med föreläsningar på Lokalhistoriska sällskapets kurs Lokalhistoria i Örebro län. *Göran Henrikson* och *Håkan Henriksson* har ansvarat för undervisningen för universitetets studenter om materialet på ArkivCentrum.

Håkan Henriksson mottog den 23 juni *Sven Ringströms pris* i Pershyttan för sin forskning i Nora bergslags gruvhistoria.

Göran Henrikson presenterade ArkivCentrum för Rotary i Kumla den 5 juni och Örebro Rotaryklubb den 22 november.

Håkan Henriksson föreläste om gruvarbetets historia för Medborgarskolan i Lindesberg den 21 september.

Den 19 oktober föreläste *Yvonne Bergman* om bruksförvaltare Muhr, Laxå, för Medborgarskolan i Lindesberg.

Lokalhistorisk kurs

Lokalhistoriska sällskapets kurs i *Lokalhistoria i Örebro län* som drivs i samarbete med ArkivCentrum har blivit en stor framgång. Under våren avslutades kurs nummer två.

Kursen som behandlar Örebro läns historia från stenåldern och framåt hämtar många av lärarkrafterna från universitetet.

Den tredje kursen drogs igång i september 2000 och har lockat 40 deltagare. Utöver Sällskapets och de bägge arkivföreningarnas medlemmar hade medlemmarna i Örebro läns hembygdsförbund och Ordfront i Örebro län inbjudits delta i kursen.

Kursens växande framgång visar, att det finns ett intresse och ett behov av en fördjupad kunskap om Örebro län.

Kursledare är *Yvonne Bergman* och *Sören Klingnéus* vilka också medverkar som lärare. Lärarna hämtas förutom från universitet från Örebro läns museum, Örebro stadsarkiv, ArkivCentrum och Lindesbergs museum. Kursen är ett utmärkt exempel på ett positivt samarbete mellan kulturarvsverksamheter i länet. Huvudman för kursen är Lokalhistoriska sällskapet i samarbete med Folkuniversitetet och ArkivCentrum.

Organisation, representation, utbildning och övrig verksamhet

Örebro läns företagsarkiv är medlem i Näringslivets arkivråd (NLA), Näringslivsarkivens förening (NAF) och Föreningen Bergslagsarkiv.

Göran Henrikson var under 2000 vice ordförande i NLA och NAF samt styrelseledamot i Bergslagsarkiv. Han är också ledamot av Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv.

Yvonne Bergman representerade företags- och folkrörelsearkiven i Intressegruppen för Kulturhistoriska Akademin för Örebro län samt Samrådsorganet för bibliotek och arkiv i Örebro.

Den 9 mars arrangerades en konferens om *EU och kulturen* på Örebro slott. *Göran Henrikson* deltog i konferensen.

Den 22 mars deltog *Göran Henrikson* och *Håkan Henriksson* i NLA:s årsmöte i Stockholm, där *Sören Wallin* från Bokföringsnämnden presenterade den nya redovisningslagen ur arkivperspektiv.

Den 28 mars deltog *Håkan Henriksson* i en ABM-dag i Malmö.

Den 29 mars deltog *Carl Magnus Lindgren* i Svenska Arkivsamfundets temadag *Arkivariens yrkesroll i förändring*.

Under våren slutförde *Carl Magnus Lindgren* en 20-poängskurs i ekonomisk historia vid Örebro universitet.

Den 31 mars hade *Delegationen för industrisamhällets kulturarv* en hearing med kulturarvsansvariga i Örebro och Värmlands län på residenset i Karlstad. *Göran Henrikson* representerade de bägge samverkande arkiven.

Den 7 april anordnade Kristdemokraterna ett seminarium om kulturpolitik på rådhuset i Örebro under medverkan av riksdagens kulturutskotts ordförande *Inger Davidsson*. *Göran Henrikson* deltog i konferensen.

Göran Henrikson deltog den 11–12 april i ett idéseminarium om arkivsamverkan och utåtriktad arkivverksamhet i Stockholm. Seminariet hade ordnats av Svenska Arkiv i Samverkan för Synlighet (SASS). Henrikson har under året representerat NLA i SASS.

Göran Henrikson representerade NLA på Arkiv- och dokumentmässan i Sollentuna den 3–4 maj, där boken *Dokumenthantering i företag och organisationer – en kvalitetsfråga* presenterades.

Den 11 maj gjorde personalen en utflykt till Grängesberg i anledning av Bergslagsarkivs årsmöte på platsen.

Göran Henrikson representerade ArkivCentrum den 18 maj då Örebro universitets forskningsarkiv invigdes. Som gåva överlämnades CD-romskivan *Järn & Skor*.

Personalen deltog i maj i ABM-projektets ABM-dagar den 19 och 26 maj i Örebro.

Den 25–27 maj deltog *Yvonne Bergman* i Den nordiska arkivkonferensen i Århus i Danmark. På konferensen behandlades bl a arkiven och de moderna medierna.

Den 11 oktober deltog *Håkan Henriksson* på ett seminarium på Lantbruksakademien i Stockholm om Lantbrukskooperationen i Sverige.

Yvonne Bergman deltog den 13–14 oktober i De Svenska Historiedagarna i Karlstad.

Den 2 november deltog *Carl Magnus Lindgren* i en kurs i dokumenthantering på ArkivCentrum i Örebro som arrangerats i samarbete med Folkrörelsernas arkivförbund.

I anledning av sitt 30-årsjubileum den 11 december arrangerade systerarkivet Värmlandsarkiv en konferens den 11–12 december i Karlstad på temat *Näringslivsarkiven 2000*. *Yvonne Bergman, Göran Henrikson* och *Carl Magnus Lindgren* deltog i seminariet.

Arrangemang och utåtriktade aktiviteter, Arkivens Dag

Den 25 januari hölls under Hindersmässan ett mycket välbesökt seminarium på ArkivCentrum under titeln *1900-talet i backspegeln*. Medverkande var *Peter Aronsson* från Växjö universitet som belyste folkstyrets utveckling, *Yvonne Hirdman*, Stockholms universitet, som diskuterade kvinnornas 1900-tal samt *Thord Strömberg*, Örebro universitet som satte folkhemsbygget under debatt. *Göran Henrikson* var samtalsledare. Samtalen bandades och lades därefter ut på arkivets hemsida. Mötet lockade 90 åhörare och arrangerades i samarbete med Örebro läns museum och Örebro universitet.

Under fredagen den 28 januari hade ArkivCentrum med anledning av Hindersmässan Öppet Hus då bland annat Järnverksföreningens arkiv var tillgängligt för Bergshanteringens vänner. Endast ett fåtal besökare kom då till ArkivCentrum.

Vecka 45 blev intensiv för ArkivCentrums personal. Den 10–12 november ägde länets bokmässa *Bokmalen* rum och lördagen den 11 var det Arkivens Dag. På Bokmalen i Örebro Slott delade de bägge arkivföreningarna bord med Örebro läns museum och Örebro läns hembygdsförbund. Mässan blev en framgång för ArkivCentrum som hade en bra försäljning inte minst av företagsarkivets nya bok *Bergslag*. Många goda kontakter skapades också.

Arkivens Dag som nu hölls för tredje gången lockade 200 personer till ArkivCentrum. Här fanns en tipspromenad, antikvariat i samarbete med *Lokalhistoriska Sällskapet*, visningar av magasinen två gånger i timmen och visningar av Örebrobilder av *Sällskapet Gamla Örebro*.

Höjdpunkten var ett föredrag av historikern *Kalle Bäck* från Linköping som höll ett mycket uppskattat föredrag – *Den besvärliga svärmodern – myt eller verklighet* – åhört av ett 100-tal personer.

Arkivens Dag pågick över hela landet och i Örebro län medverkade hela 13 arkiv med sammanlagt 955 besökare. En arbetsgrupp med *Göran Henrikson* som sammankallande hade lett förberedelserna i länet. En gemensam annons sattes in och den historiska tipspromenaden var också gemensam. Arrangemangen den 11 november fick en bra mediatäckning i länets tidningar.

Projektet Arkivens Dag har på nationell nivå stötts av Stiftelsen framtidens kultur. Arkivens Dagprojektet ingår i en större gemensam satsning från landets arkivorganisationer för att öka arkiven synlighet i utbildningsväsendet, kulturlivet och samhällsdebatten. *Göran Henrikson* ingår i projektets ledningsgrupp, där han representerar NLA.

Avslutning

2000-talets första år har varit ett bra år för Örebro läns företagsarkiv. Efter inflyttning och etablering i de nya lokalerna tillsammans med Folkrörelsernas arkiv i Örebro län 1998 var år 2000 det andra »normala« året på ArkivCentrum. De förväntningar som ställdes inför etableringen har infriats. Ökad kapacitet för material och besökare och en medveten utåtriktad verksamhet har lett till en ökad ström både av arkivmaterial och av »analoga« och »digitala« användare. Informations- och förankringsarbetet har också varit framgångsrikt även om detta aldrig kan bli tillräckligt.

Den stora satsningen som gjordes under och efter inflyttning och iordningsställande av ArkivCentrum är alltså avslutad. Många goda krafter medverkade till framgången. Mycket höga krav ställdes på personalens engagemang och arbetsförmåga. Den bestod provet.

Vardagsarbetet har börjat och ger personalen fullt upp att göra. Ökade leveranser och fler forskare ställer fler krav på arkivet samtidigt som resurserna inte ökat i samma takt. Detta utgör en belastning på verksamheten. Projektengagemang och upp-

dragsverksamhet har blivit lösningen på dilemmat med otillräckliga resurser. Detta har givit inkomster men ökat belastningen på personalen samtidigt som den egna verksamheten blivit eftersatt. Detta är naturligtvis inte bra men det har varit den utväg som vi tvingats välja. Den halva tjänst, som kunde upprätthållas under ett antal år tidigare men som ströks 1999, har inte kunnat återbesättas. Det är ett prioriterat mål att framöver kunna förstärka den smala personalbasen på Företagsarkivet.

Riksarkivet har under flera år i rad kunnat höja sina insatser till stöd för folkrörelse- och företagsarkiven i landet. Det är vår förhoppning att även det stöd som ges i vårt län långsiktigt ska kunna öka. Här fästs särskilda förväntningar vid Örebro kommun vars anslag till arkivet är mycket blygsamt i förhållande till den nytta och glädje kommunens företag, invånare och studerande har av verksamheten. Det åvilar Örebro kommun ett särskilt ansvar att medverka till att det nya universitetet har en väl fungerande infrastruktur för forskning. Naturligtvis kommer kraven på ökade insatser för arkivet också att ställas på våra medlemmar.

Till slut riktar vi ett stort och varmt tack till alla som hjälpt till att göra det nya seklets första år till ett trots allt bra år. Hit hör naturligtvis våra medlemmar, Örebro läns landsting, Örebro kommun, Riksarkivet samt Länsarbetsnämnden. Mycket värdefullt har samarbetet också varit med Laxå och Hallsbergs kommuner liksom Posten AB och Dokumenthuset. Stor tacksamhet känner vi också för det värdefulla samarbete som utfördes inom ABM-projektet samt för alla goda kontakter som förevarit under året inom och utom länet. Självfallet tackas också Folkrörelsernas arkiv, dess styrelse och personal för ett synnerligen gott och fruktbärande samarbete på ArkivCentrum Örebro län.

Örebro i april 2001
Styrelsen

Verksamhetsplan 2001–2002

- Öka medlemsantalet
- Ordna kurser för mindre företag
- Påbörja företagsinventering i länet
- Slutföra gårdsprojektet
- Utreda kommande tillväxtbehov
- Utveckla kontakterna med andra arkiv, bibliotek och museer samt Örebro universitet

Budget för Örebro läns företagsarkiv 2001–2002

	2001	2002
Intäkter		
Landstingsbidrag	200 000,00	205 000,00
Statsbidrag	140 000,00	150 000,00
Kommunbidrag	115 000,00	165 000,00
Lönebidrag AMV	175 000,00	175 000,00
Medlemsavgifter	17 000,00	20 000,00
Förvaringsavgifter	120 000,00	142 000,00
Uppdragsintäkter	100 000,00	100 000,00
Övriga bidrag	30 000,00	50 000,00
Övriga intäkter	20 000,00	20 000,00
Ränteintäkter	3 000,00	3 000,00
Summa	*920 000,00*	*1 030 000,00*
Kostnader		
Personalkostnader	400 000,00	500 000,00
Lokalkostnader	362 000,00	363 000,00
Kontorsmateriel	6 000,00	7 000,00
Arkiveringsmateriel	7 000,00	7 000,00
Administrativa kostnader	45 000,00	50 000,00
Resor/transporter	10 000,00	10 000,00
Telefon/porton	13 000,00	13 000,00
Böcker/tidskrifter	6 000,00	7 000,00
Representation/PR/Trycksaker	35 000,00	35 000,00
Kurser/konferenser	20 000,00	20 000,00
Övriga personalkostnader	8 000,00	10 000,00
Inventarier/Avskrivningar	5 000,00	5 000,00
Övriga kostnader	3 000,00	3 000,00
Summa	*920 000,00*	*1 030 000,00*

B-Föreningsbrev
Avsändare:
ArkivCentrum Örebro län
Nikolaigatan 3
702 10 ÖREBRO

SVERIGE
PORTO BETALT

En bruksförvaltares kärleksbesvär

Carl Adolf Muhr var bruksförvaltare vid Laxå bruk mellan åren 1815–1839. Han gjorde sig känd under sin livstid, men hans gärningar finns i minne fortfarande framför allt genom »Muhrs brukskatekes«. Denna bok som gavs ut mer än 50 år efter hans död är en handledning över hur man sköter ett bruk. Den bygger på ett material som användes som läromedel för blivande brukstjänstemän. Muhr tog nämligen emot elever vid bruket för en femårig utbildning i bruksskötsel.

I kapitlet »principer och personliga egenskaper« ser vi att en gosse blir av stor lön högmodig och inbilsk, fåfäng och slösaktig samt en tanklös slyngel. Men av en liten lön blir han sparsam, ödmjuk och omtänksam.

Muhr levde öppet med sin hushållerska Hedda Ringström. Hon födde 1818 och 1820 två flickor: Sidonie och Jacqueline. I september året därpå är Hedda återigen gravid, men nu har något inträffat. Muhr skriver till sin bror att nu är han »förbannat illa sliten, eftersom Jungfru Ringström fått det infallet att i nästa månad flytta«. Hon vill alltså flytta ifrån Muhr till Örebro, trots att hon är gravid. Flytten sker i november och sonen Carl Victor föds i januari. Flickorna behåller Muhr hos sig, trots att de bara är ett och tre år gamla.

Att leva som ensam ogift mor på den tiden var inte lätt. Vad är det som gör att hon tar detta steg? Svaret finns i de många bevarade breven från den tiden i Laxå Bruks arkiv. Muhr har nämligen bestämt sig för att gifta sig. Inte med Hedda, hon är ju bara hushållerska, utan den blivande hustrun ska vara »ung, vacker, rik och med en god samhällsställning«. Han vet inte vem denna kvinna är, utan han skriver till sina vänner och släktingar att de ska hitta en hustru åt honom som lever upp till dessa krav. Därför blir Hedda arg och ledsen.

I mars 1822 förlovar Muhr sig med mademoiselle Caroline Berger från Håkanbol utanför Degerfors. Det är ett fint parti, fadern är en välutbildad bruksägare och brodern riksdagsman.

Från Örebro kommer ett brev från Hedda som skriver att Muhr är gynnad av lyckan har fått både rikedom och prakt i huset. Själv har hon sin snälle gosse och de kommer att gå en »sorgful framtid till mötes«.

Men Muhr har fått ett stort problem att handskas med. Caroline vägrar att bo under samma tak som Muhrs utomäktenskapliga döttrar. Han anförtror sin bror i Kristinehamn att »jag börjar blifwa ångerkiöpt eftersom flickan ihärdigt och bestämt yrkar mina barns aflägsnande eller och uppslag«.

Till slut kommer han fram till ett beslut och skriver i ett långt brev till Caroline Berger att »jag respekterar på det högsta Din granlagenhet, men de Band som naturen knutit emellan Föräldrar och Barn äro starkare, än att kunna så lätt slitas!«

För Caroline är detta en oerhörd skam, att hennes fästman slår upp förlovningen. Men hon svarar storsint i sitt brev: »min hedersskiänsla har blifvit sårad – mitt sinneslugn stört; och min alltid så ömt bevakade acktning i det almänna går kanhända förlorad! Detta alt oacktat är mitt hjertha utan all bitterhet – Det kan lida – Icke vredgas – från mina läppar skall icke höras någon förebråelse. Måtte sinneslugnet följa Ditt nya beslut. Uti Relegionen skall jag finna det jag troget söker«.

Muhr väljer alltså barnen framför att bli ståndsmässigt gift och Caroline Berger i Håkanbol förblir ogift. Hedda bor kvar i Örebro och återvänder aldrig till Laxå.

Yvonne Bergman

ArkivCentrum Örebro Län

Folkrörelsernas Arkiv i Örebro Län och Örebro Läns Företagsarkiv i samarbete

Nikolaigatan 3 • 702 10 ÖREBRO
Tfn 019-611 29 00 (även texttfn)
Fax 019-611 81 20
E-post:
arkivcentrum@arkivcentrum.t.se
Internet: www.arkivcentrum.t.se

Öppet måndag, onsdag–fredag kl 08.30–17.00 och tisdagar kl 08.30–20.00